

Кримінальний процес та криміналістика

УДК 343.98

Пряхін Євген Васильович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Пряхин Евгений Васильевич

*кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры криминального процесса и криминалистики
Львовский государственный университет внутренних дел*

Priakhin Yevhen

*Candidate of legal sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics
Lviv State University of Internal Affairs,
ORCID: 000-0001-6146-6697*

**ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ ПІД ЧАС
РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА
БОЄПРИПАСАМИ**

**ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, ЧТО ПОДЛЕЖАТ ДОКАЗЫВАНИЮ ВО
ВРЕМЯ РАССЛЕДОВАНИЯ НЕЗАКОННОГО ПОВЕДЕНИЯ С
ОРУЖИЕМ И БОЕПРИПАСАМИ**

**THE CIRCUMSTANCES TO BE PROVEN DURING THE
INVESTIGATION OF ILLEGAL HANDLING OF WEAPONS AND
AMMUNITION**

Анотація. У статті досліджено погляди вітчизняних науковців щодо місця обставин, що підлягають доказуванню, в структурі методики розслідування кримінальних правопорушень. Підкреслюється теза про те,

що предмет доказування єдиний для усього кримінального процесу і він конкретизується під час досудового розслідування у конкретних кримінальних провадженнях.

Проаналізовано наукові підходи до систематизації обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень. З'ясовано, що зміст таких обставин насамперед зумовлюється предметом доказування, складом кримінального правопорушення, описаного в кримінальному законі, та специфікою механізму вчинення конкретного кримінального правопорушення.

Зазначено, що у кримінальному процесуальному праві вказану категорію позначають як «предмет доказування». У криміналістиці ж вживаються такі поняття як «предмет розслідування», «обставини, що підлягають встановленню чи з'ясуванню». У зв'язку з цим підтримується думка про те, що досліджувана категорія є міжпредметною.

Розглядаються обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та боєприпасами. До них віднесено та проаналізовано такі: 1) подію кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини його вчинення); 2) винуватість особи, форму вини, мотив і мету вчинення; 3) обставини, які виключають кримінальну відповідальність; 4) обставини, які підтверджують наявність підстав для застосування спеціальної конфіскації.

Спосіб вчинення досліджуваного кримінального правопорушення розглядається з точки зору наявності елементів підготовки та приховування, оскільки саме вони підтверджують умисну форму вини, наявність мети збуту зброї чи боєприпасів та корисливий мотив. Через аналіз судової практики виокремлені фактичні дані, що свідчать про винуватість особи. В першу чергу це стосується грошових коштів, що отримані за збут зброї чи боєприпасів, та підлягають спеціальній конфіскації.

Ключові слова: досудове розслідування, зброя та боеприпаси, кримінальне правопорушення, предмет доказування, обставини, які підлягають доказуванню.

Анотація. В статті рассмотрені взгляды отечественных ученых относительно места обстоятельств, подлежащих доказыванию, в структуре методики расследования криминальных правонарушений. Подчеркнуто, что предмет доказывания един для всего уголовного процесса и конкретизируется во время досудебного расследования в конкретных криминальных производствах.

Проанализированы научные подходы относительно систематизации обстоятельств, подлежащих доказыванию во время расследования отдельных видов криминальных правонарушений. Установлено, что суть таких обстоятельств в первую очередь обусловлен предметом доказывания, составом криминального правонарушения, описанного в криминальном законе, и спецификой механизма конкретного криминального правонарушения.

Указано, что в криминальном процессуальном праве эту категорию обозначают как «предмет доказывания». В криминалистике же используются такие понятия как «предмет расследования» и «обстоятельства, что подлежат установлению или выяснению». В связи с этим поддерживается позиция о том, что исследуемая категория является междисциплинарной.

Рассматриваются обстоятельства, подлежащие доказыванию во время расследования незаконного поведения с оружием и боеприпасами. К ним отнесены и проанализированы: 1) событие уголовного преступления (время, место, способ и другие обстоятельства его совершения); 2) виновность лица, форму вины, мотив и цель совершения); 3) обстоятельства, исключаящие уголовную ответственность; 4)

обстоятельства, подтверждающие наличие оснований для применения специальной конфискации.

Способы совершения исследуемого правонарушения рассматриваются с точки зрения наличия элементов подготовки и сокрытия, поскольку именно они подтверждают умышленную форму вины, цели сбыта оружия или боеприпасов и корыстный мотив. Через анализ судебной практики выделены фактические данные, которые свидетельствуют о виновности лица. В первую очередь это касается денежных средств, полученных в результате сбыта оружия или боеприпасов, и подлежат специальной конфискации.

Ключевые слова: *досудебное расследование, оружие и боеприпасы, криминальное правонарушение, предмет доказывания, обстоятельства, подлежащие доказыванию.*

Summary. *In the article studied the views of domestic scientists about the place of circumstances to be proven in the structure of the methodology of investigation of crimes. Emphasized that the subject of proof the same for the whole of the crime process, in addition, it is specified at the time of production in specific criminal cases.*

Scientific approaches to the systematization of circumstances, that to be proven, during the investigation of certain categories of criminal offenses have been analyzed. It has been found that the content of such circumstances is determined primarily by subject of evidence, the composition of the crime described in the criminal law, and the specifics of the mechanism of committing a particular criminal offense.

It has been noted that in the criminal procedural law the specified category is designated as a «subject of proof». In criminalistics, however, there are such concepts as «the subject of investigation», «the circumstances to be established or clarified».

Considers the circumstances to be proven during the investigation of illegal handling of weapons and ammunition. The following are included and analyzed: 1) the event of a criminal offense (time, place and method and other circumstances of its commission); 2) the person's guilt, form of guilt, motive and purpose of the commission; 3) circumstances that exclude criminal liability; 4) circumstances that confirm the existence of grounds for the use of special confiscation.

The method of committing the investigated criminal offense is considered from the point of view of the presence of elements of preparation and concealment, since they confirm the intentional form of guilt, the presence of the purpose of selling weapons or ammunition, and a selfish motive. Through the analysis of judicial practice, factual data indicating the guilt of the individual are highlighted. First of all, this concerns (money) funds received for the sale of weapons or ammunition which is subject to special confiscation.

Key words: *pre-trial investigation, weapons or ammunition, criminal offense, subject of proof, the circumstances to be proven.*

Постановка проблеми. Питання доказування постійно знаходиться у полі зору представників кримінальної процесуальної та криміналістичної наук. Поступово серед науковців утвердилось уявлення про те, що доказування є діяльністю, спрямованою на пізнання події, яка вже сталася. Дана ситуація ускладнює встановлення істини в цілому, оскільки ретроспектива не завжди об'єктивно відображає дійсність. Також існують напрацювання щодо включення окремих елементів обставин, які підлягають доказуванню, у структуру окремих (приватних) криміналістичних методик. Це ж стосується і кримінальних правопорушень у сфері незаконного поводження зі зброєю та боєприпасами, які наразі стали чи не наймасштабнішими та найнебезпечнішими у період війни з російською федерацією.

Задля відображення ситуації з розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 Кримінального кодексу (далі – КК)

України, яка склалася на сьогодні, звернемося до статистичних показників Офісу Генерального прокурора. Так, згідно зі звітами у 2017 р. було обліковано 8002 таких кримінальних правопорушень і 4830 направлені з обвинувальним актом до суду, у 2018 р. ці цифри становлять 7466 / 4198 відповідно, у 2019 р. – 6204 / 3494, у 2020 р. – 5116 / 3034, у 2021 р. – 4067 / 2582, а за останні шість місяців 2022 р. – 2645 / 1022 [1].

Окрім того, 24.03.2022 р. були внесені зміни у ч. 3 ст. 263 КК України, відповідно до яких юридичну конструкцію «звільняється від кримінальної відповідальності» змінили на «не підлягає кримінальній відповідальності», що дозволяє не застосовувати судову процедуру та не визнавати осіб підозрюваними. Ризик незаконного обігу та неконтрольованого внутрішнього обігу зброї призвів до запровадження МВС України «Єдиного реєстру зброї», що є підсистемою його Єдиної інформаційної системи [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо поняття, змісту та значення обставин, які підлягають доказуванню (встановленню, з'ясуванню), а також їх співвідношення з такими суміжним категоріями як предмет доказування, предмет розслідування чи криміналістична характеристика неодноразово досліджували у своїх працях В. В. Вапнярчук, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, Ю. А. Комісарчук, В. О. Попелюшко, О. В. Пчеліна, Х. Р. Слюсарчук, С. М. Стахівський, Р. Л. Степанюк, М. М. Стоянов, В. Ю. Шепітько та інші. В останні роки проблематикою методики розслідування незаконного обігу зброї, бойових припасів та вибухових речовин займалися Д. В. Андрєєв, І. В. Гора, М. М. Єфімов, В. О. Меркулова, І. П. Катеринчук, Ф. О. Кіріленко, І. В. Пиріг, М. О. Свірін, К. О. Чаплинський, М. Г. Щербаковський, С. В. Яковчук тощо.

Незважаючи на важливість та інформативність напрацьовань вказаних учених, досліджувана проблематика залишається вирішеною не повністю та потребує подальшої наукової розробки.

У зв'язку з цим **метою цієї статті** є висвітлення сутності та змісту обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю чи бойовими припасами. Задля досягнення вказаної мети слід вирішити такі завдання: охарактеризувати ті обставини, що можуть підлягати доказуванню під час розслідування незаконного поводження зі зброєю та боєприпасами; проаналізувати судові вироки і на їх основі виокремити низку обставин, які підлягають доказуванню під час розслідування зазначеного виду кримінального правопорушення.

Виклад основного матеріалу. Законодавець у ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) використовує термін «обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні», визначає зміст доказування та перелік обставин, які підлягають доказуванню [3]. З аналізу вказаної норми можна зробити висновок, що доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, а перелік цих обставин є вичерпним та наводиться у ст.ст. 91, 485 та 505 КПК України.

Досліджуючи елементи процесу доказування, О. В. Пчеліна зазначає, що в рамках кримінального провадження доказування низки обставин у своїй сукупності дозволяє: встановити наявність кримінального караного суспільно небезпечного діяння; визначити наявність в ознаках вчиненого діяння складу кримінального правопорушення; забезпечити відшкодування збитків, завданих кримінальним правопорушенням, та інших витрат, які пов'язані із провадженням досудового розслідування; обрати вид і міру покарання; поновити порушення права постраждалих осіб; попередити вчинення інших кримінальних правопорушень [4, с. 187].

У теорії кримінального процесуального права для позначення усіх обставин і фактів, зі встановленням у достатній повноті та достовірності

яких пов'язується досягнення мети доказування прийнято використовувати термін «предмет доказування», тобто, сукупність обставин і фактів, які підлягають обов'язковому встановленню у кожному кримінальному провадженні з метою його правильного вирішення остаточно та по суті. Обставини, що підлягають доказуванню та становлять предмет доказування, потрібно не просто з'ясувати, а підтвердити їх істинність та правильність незаперечними доводами та доказами. При цьому останні повинні бути належними, допустимими, достовірними та достатніми. Слід погодитися з думкою О. В. Пчеліної, що «обставини, які підлягають з'ясуванню (встановленню)» та «обставини, що підлягають доказуванню», є різними категоріями, що часто переплітаються між собою [5, с. 179–180]. Під доказуванням розуміють встановлення за допомогою доказів усіх фактів, обставин, що мають значення для вирішення кримінального провадження. Процес доказування – це формування доказів та їх процесуальних джерел й обґрунтування висновків із метою встановлення максимально повно і точно, відповідно до дійсності, події кримінального правопорушення, винуватості особи у його вчиненні та всіх обставин, що визначають ступінь відповідальності цієї особи за вчинене, або впевнитись у протилежному, тобто у тому, що насправді кримінального правопорушення не було вчинено, особа невинувата [6, с. 76].

В. В. Тіщенко, взявши за основу елементи предмету доказування та складу кримінального правопорушення, до обставин, що підлягають встановленню під час розслідування корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень, відніс: 1) обставини, пов'язані з подією кримінального правопорушення (наявність певної події; спосіб заволодіння майном; знаряддя та засоби; час, місце та інші умови; наявність чи відсутність проникнення в житло чи інше володіння); 2) обставини, пов'язані з об'єктом кримінального правопорушення (предмет посягання), хто є потерпілим і цивільним позивачем; 3) обставини, що пов'язані з

особами, які вчинили кримінальне правопорушення (персонографічні дані; дані, що мають кримінально-правове значення; дані, що характеризують групу осіб, яка займається корисливо-насильницькою діяльністю); 4) обставини, які визначають винність обвинуваченого, злочинну мету, підтверджують його корисливий мотив; 5) обставини, що належать до наслідків кримінального правопорушення (ступінь здійснення задуманого; факт вилучення майна; наявність і тяжкість тілесних ушкоджень або факт смерті потерпілого; характер і розмір заподіяної шкоди; доля викраденого майна на момент виявлення кримінального правопорушення) [7, с. 30–31]. Р. В. Комісарчук, використовує процесуальну позицію та кримінально-правову оцінку до кола обставин, що підлягають встановленню відніс: зміст злочинних дій, засобів і умов їх вчинення (спосіб підготовки, вчинення та приховування, місце, час, використані документи); предмет посягання; 3) осіб, які мають бути причетними до кримінального правопорушення [8, с. 10].

У криміналістиці виокремлюють такий перелік обставин, що потрібно з'ясувати під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України:

1) у чому конкретно проявляється кримінально карне діяння: тільки в одній із перелічених у законі протиправних дій чи їх сукупності; у детальній характеристиці кожної з цих дій (місце, час, інші обставини, за яких вони вчинені);

2) мали вони разовий характер чи вчинялися неодноразово;

3) кількість і характер зброї, боєприпасів і вибухових речовин;

4) чи здала особа зброю, боєприпаси і вибухівку добровільно;

5) чи не вчинено кримінальне правопорушення за попередньою змовою групою осіб, особливо небезпечним рецидивістом або особою, які зброя, боєприпаси чи вибухові речовини видані для службового користування;

б) винність особи у вчиненні кримінального правопорушення, його мотиви, наявність пом'якшувальних обставин, що характеризують особу;

7) характер заподіяних кримінальним правопорушенням збитків, їх розмір;

8) обставини, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України [9, с. 178–179].

Зважаючи на досліджувану проблематику, до обставин, які підлягають доказуванню під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження зі зброєю чи боєприпасами вважаємо за доцільне в першу чергу віднести такі: 1) подію кримінального правопорушення (час, місце та спосіб та інші обставини його вчинення); 2) винуватість особи, форму вини, мотив і мету вчинення; 3) обставини, які виключають кримінальну відповідальність; 4) обставини, які підтверджують наявність підстав для застосування спеціальної конфіскації.

Перелік обставин, які підлягають доказуванню, пише В. Г. Гончаренко, відкривається вказівкою на «подію кримінального правопорушення» (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення). Встановлення часу і місця події дозволяє індивідуалізувати і конкретизувати досліджувану подію, а також може мати значення для юридичної кваліфікації діяння. Встановлення події обов'язково слід пов'язувати зі способом вчинення кримінального правопорушення – прийомом здійснення злочинного умислу, комплексом дій для досягнення передбачуваного результату. Що стосується інших обставин, то це можуть бути будь-які обставини, якими оперують у кожному окремому випадку кримінального провадження кримінальний та кримінальний процесуальний закони і які прямо стосуються даного кримінального правопорушення (наприклад, ознаки співучасті, ступінь суспільної небезпеки тощо) [10, с. 18].

Як приклад, що пов'язаний із місцем, часом та способом вчинення досліджуваного нами виду кримінального правопорушення, можна навести вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської обл. З нього вбачається, що ОСОБА_1 у лютому 2019 р. в сміттєвих баках, що знаходилися на вул. О. Хіри біля буд. № 1 в м. Ужгороді, знайшов 18 предметів, які згідно з висновком експерта Закарпатського НДЕКЦ МВС України № 1/246 від 05.06.2019 р. є боєприпасами калібру 5x45, що придатні для стрільби. Дані патрони ОСОБА_1 відніс до свого будинку та без відповідного дозволу зберігав. Через кілька місяців, а саме 21.05.2019 р., він приніс вказані боєприпаси на речовий ринок, де намагався збути ОСОБИ_2. При спробі збуту ОСОБА_1 був затриманий працівниками дільничних офіцерів поліції [11]. Як бачимо з наведеного прикладу, тут можна говорити про три місця вчинення кримінального правопорушення – сміттєві баки, місце проживання підозрюваного та речовий ринок, саме кримінальне правопорушення тривало з лютого по травень 2019 р., а сам підозрюваний вчинив не одне, а сукупність протиправних дій, що пов'язані з носінням і зберіганням боєприпасів та замахом на їх збут.

В сучасних умовах неможливо не враховувати можливості та специфіку роботи в мережі Інтернет, яку часто починають використовувати для вчинення кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена ст. 263 КК України. Як приклад варто навести вирок Перечинського районного суду Закарпатської області. З нього вбачається, що ОСОБА_1 17 жовтня 2020 р. о 17.55 год. з метою отримання грошових коштів опублікував на інтернет-ресурсі «OLX» оголошення про продаж багнету зразка 1913 р., який був знайдений ним у лісовому масиві, за ціною 5000 грн., та в подальшому перевезений з допомогою ОСОБА_2 до села в якому проживає [12]. Як бачимо, інтернет-мережі стають місцем, де розміщується інформація про вчинення кримінального правопорушення, а

робота з такими джерелами інформації потребує своєї специфіки та відповідної фіксації з боку правоохоронних органів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на специфіку вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 263 КК України, на нашу думку, вагоме значення в процесі доказування вини особи має, в першу чергу, підтвердження того, що виявлена зброя є вогнепальною чи холодною, а вогнепальна зброя чи боєприпаси є придатними для використання.

У кримінальній процесуальній та криміналістичній науках є суттєва відмінність у визначенні того, що в процесі розслідування незаконного поводження зі зброєю та боєприпасами підлягає встановленню чи з'ясуванню. На нашу думку, це пов'язано із тим, що законодавець у формулюванні цих обставин у п. 1 ч. 1 ст. 91 КПК України вказав «... та інші обставини вчинення кримінального правопорушення». Це дає можливість науковцям розширити коло тих обставин, що мають суто прикладне значення та впливають на ефективність розслідування в цілому, більш детально їх описати та на прикладах показати, що в кожній конкретній ситуації слід зробити.

Література

1. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>
2. Про затвердження Положення про функціональну підсистему «Єдиний реєстр зброї» єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ: Наказ МВС України від 10.01.2022 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Пчеліна О. В. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень, і їхнє місце у структурі

- окремої криміналістичної методики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 2 (31). С. 187–190.
5. Пчеліна О. В. Сутність і зміст обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінального правопорушення. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 12. С. 177–183.
 6. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посібник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 272 с.
 7. Тіщенко В. В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автореф. дис. д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09. Х., 2003. 51 с.
 8. Комісарчук Р. В. Основи розслідування фактів незаконної приватизації державного та комунального майна: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2008. 20 с.
 9. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та допов. / О. І. Гарасимів, О. М. Дуфенюк, О. В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.
 10. Гончаренко В. Г. Доказування в кримінальному провадженні: наук.-практ. посібник. К.: Прецедент, 2014. 42 с.
 11. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 26.02.2020 р. у справі № 308/7074/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87841191>
 12. Вирок Перечинського районного суду Закарпатської області від 26.01.2021 р. у справі № 304/1498/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94437496>

References

1. Ofis Heneralnoho prokurora. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro funktsionalnu pidsystemu «Iedynyi reiestr zbroi» yedynoi informatsiinoi systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav: Nakaz MVS Ukrainy vid 10.01.2022 r. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0090-22>
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. (zi zminamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Pchelina O. V. Obstavyny, shcho pidliahaiut ziasuvanniu pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, i yikhnie mistse u strukturi okremoi kryminalistychnoi metodyky. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. 2020. Vyp. 2 (31). S. 187–190.
5. Pchelina O. V. Sutnist i zmist obstavyn, shcho pidliahaiut ziasuvanniu pid chas rozsliduvannia kryminalnoho pravoporushennia. Yurydychnyi biuleten. 2020. Vyp. 12. S. 177–183.
6. Dokazy ta dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni: navch. posibnyk / R. I. Blahuta, Yu. V. Hutsuliak, O. M. Dufeniuk ta in. Lviv: LvDUVS, 2018. 272 s.
7. Tishchenko V. V. Kontseptualni osnovy rozsliduvannia koryslyvo-nasylnytskykh zlochyniv: avtoref. dys. d-ra yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Kh., 2003. 51 s.
8. Komisarchuk R. V. Osnovy rozsliduvannia faktiv nezakonnoi pryvatyzatsii derzhavnoho ta komunalnoho maina: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Odesa, 2008. 20 s.
9. Metodyka rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv: navch. posibnyk. 2-he vyd., pererob. ta dopov. / O. I. Harasymiv, O. M. Dufeniuk, O. V. Zakharova ta in.; za zah. red. Ye. V. Priakhina. Lviv: LvDUVS, 2019. 312 s.
10. Honcharenko V. H. Dokazuvannia v kryminalnomu provadzhenni: nauk.-prakt. posibnyk. K.: Pretsedent, 2014. 42 s.

11. Vyrok Uzhhorodskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 26.02.2020 r. u spravi № 308/7074/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87841191>
12. Vyrok Perechynskoho raionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 26.01.2021 r. u spravi № 304/1498/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94437496>